

Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, nowember 1990
11. čisło · Lětnik 40

Bože słowo za nas

Kaž sće swoje stawy k službje nječistosće podali a wot jedneje k druhej njeprawdosći, tak podajće tež nětk swoje stawy k službje prawdosće na swjećenje

Rom. 6,19

Ja sym křesćijan! – Sym ja křesćijan? Wězo, ja sym křesćijan. W křćenicy bu mjeno Chrysta z mojim mjenom zwjazane. Ja buch jemu přepodaty. Jeho křiž bu předznamjo za moje žiwjenje. Jeho křiž steji přede mnu jako wotyknyjeny kónc mojeho žiwjenja. Nimamy žane džělenja našeho žiwjenja, to rěka: Džensa z Chrystom, jutře bjez njeho, sym chory, potom z nim – sym strowy, potom bjez njeho – sym wochudnyl, potom z nim, sym bohaty, potom bjez njeho. – Ně, ně křesćijan być, płaći za cyłe naše žiwjenje. Wone je jenož potom nowe žiwjenje, hdyž je nam křiž wšědnje předznamjo tutoho žiwjenja. – Žiwy być w znamjenju Chrysta rěka: Žiwy być w jeho duchu, na jeho słowo poslušać, jeho słowo přeco

*

Budź swjata nam zemja

Znaješ Mikławšk w Serbow stolicy na skalnej wyšinje, jako zemja swjata, Božoh domu rozpadanka zemrětych k wotpočinkej přepodata?

płaćić dać. Jeho słowo ma być wodźidło a kriterij našeho myslenja, rěčenja a skutkowanja. To rěka, wot njeho so wodzić dać we wšěm, štož činimy, přeco za nim hić. Žana kroćel bjez njeho, jenož w dowěrjenju na jeho słowo, zo je wón pola nas wšitke dny, zo zamožemy w jeho bliskosći wobstać, zo puć z nim k prawemu kóncěj wjedže, zo so nam žiwjenje z nim a přez njeho poradži.

Japoštoł Pawoł rěči tu w lisće na Romskich wo křćenicy a wo konsekwencach, kiž tak za žiwjenje wukřćenych nastanu. Wón staji tu žiwjenje romskich křesćijanow, kotřiž su do časa Chrysta žiwi byli, nowemu žiwjenju z Chrystusom napřečo. Prjedy nješwarnosć a njeprawosć, nětko swjatosć a prawdosć. Prjedy běchu woni wotročkojo hrěcha a su mzdu hrěcha dóstali. Nětk pak su woni wuswobodženi wot mocy hrěcha, wotročkojo Boha, a maja před sobu wuswjećenje a wěčne žiwjenje. Móć hrěcha je před Božej mocu wotstupiła. Tute wuměnjenje mocy so pokazuje w křćenicy, hdžež bu žiwjenje čłowjeka před Chrystusa stajene a jemu přepodate.

Ja sym křesćijan! To nětk po wšěm wěmy! Nětk pak mamy so prašeć: Sym ja křesćijan? Smy my jako křesćijenjo tak žiwi, zo

*

Znaješ zemju swjatu na Hrodzišku, kiž tam soni čicho do kraja, hdžež serbski lud swój domček a statok ma?

Tam na Mikławsku, na Hrodzišku spja serbskoh luda wótcojo, kotrymž zachować my mamy wěčnje trajne spomnjećo!

Njeh su nam Mikławšk, Hrodziško městna stajnje swjate, z nami wěčnje spjate: Zo lud naš serbski wěčnje traje, hdyž čěto drohe nětk w zemi tłaje!

Pawoł Krječmar

*

Spominamy na Mata Kosyka

Před runje 50 lětami zemř w Albionje (USA) 87lětny delnjoserbski basnik a farar Mato Kosyk z Wjerbna. Jako fararja njejsmy jeho we Łužicy znali, dokelž njesmědžeš wón tehdy w Němskej bohosłowstwo studować, zo by swojim Serbam služil. Čehodla? Wón njebě abituru zložil, ale hižo jako „jedynlětny“ Choćebuski gymnazij wopuścić. Tuž wupućowa deprimowany w lěće 1883 do USA, do kraja swobody a tolerancy, hdžež smědžeš bjez abitury studować a potom tamnym Němcam a jich potomnikam Bože stowo předować. My wijemy z głowu, hdyž wo tajkich tragedijach słyši-

druzy přeco spóznaja a widža, zo Chrystusej słušamy, zo je wón naš Knjez, zo jeho duch nas wobknježi, zo jeho słowo naše myslenje, rěčenje a skutkowanje pohnuwa? Njenazhonimy a njeptynjemy wšědnje, kak druge mocy naše žiwjenje tež wobknježa, kak móć hrěcha so přeco do našeho žiwjenja zadobywa a předobywa. Přeprowujmy tola, što łakomstwo a nahrabnistwo w čłowjeku wuskutkujetej! Přešmórnu hnydom – kaž so žada! – wšu lubosć k druhemu, k blišemu. Zabudu hnydom najwažnišu kaznju: „Ty dyrbiš swjeho blišeho lubować kaž samoho sebjel!“ Njeje tak, zo bu naša poslušnosć přećiwu Božemu słowu přeco zaso wot njeposlušnosće, wěra wot njewěry wutřóčena? Mózemy jenož přeco zaso prosyć: „Ja wěrju, mój Knježe, pomhaj mojej njewěrje.“ Pawoł wědžeše derje, zo móže tež sylna wěra do kruchow hić. Tak je wón raz do Korintha pisał: „Tohodla, komuž so zda, zo steji, tón hladaj, zo njepadnje!“ Křesćijan być, to je hnada, haj bohatstwo, ale tež wulki nadawk! Wot Boha sem płaći zwjazk křćenicy bjezkónčnje. Dokelž to wěmy, zo my sami sebi nowe žiwjenje wutworic njetrebamy, ale dokelž je tute nowe žiwjenje „dar Boži w Chrystusu“, móžeme prajić a džakownje wuznać: **Ja sym křesćijan!**

Pawoł Albert

*

my. Wězo stawaja so w našim času podobne wěcy: Delnjoserb Juro Franow z Drjenowa njesmě w našej bramborskej cyrkwi swojim Serbam předować, dokelž wotchila so jeho předarske kubłanje trochu wot normalneho. Tak předuje wón džensa Bože stowo Němcam w dalokim Wittenberge, hačrunjež bychmy tajkeho zahoriteho Serba nuznje w Delnjej Łužicy hladajo na katastrofalny nedostatk delnjoserbskich duchownych trjebali. Tak je so najskerje hižo někotryžkuli Serb na němskich formalnosćach porstorčil . . .

Wospjetuju: Jako fararja njejsmy Mata Kosyka w domiznje spóznali, ale jako wznamneho basnika česćimy sej jeho jara. Wobłuk jeho temow je dosć šěroki, na př.: džěćatstwo, serbske naložki w běhu lěta, domjace bajy wo serbskich duchach, lubosć k serbskej domiznje, předewšěm k Blótam, cuzy kontinent Amerika, křesćanska wěra a cyrkwinske lěto. Znatej stej jeho eposaj „Serbski kwas“ a „Přerada markhrabje Gera“. Mato Kosyk pozběhny delnjoserbsčinu k do toho njeznatym wyšinam a tohodla njeje wón ženje tak ludowy był kaž na přikład Fryco Rocha. Kosykowa rěč njeje kóždemu hnydom a lochko přistupna. Kosykowy duch je nimale hač k njejbju lećal – a njerozwita, jednora burska serbsčina je jemu druhdy při tym „zadžěwk“ była.

Delnjoserbja móžeja wšelake z pjera Čišinskeho w dobrym přeložku čitać – hač pak Hornjoserbja tež tak Mata Kosyka?

Wosobinu Mata Kosyka widžimy jenož přez brylu dr. Mětska, kiž je so intensiwnje z našim basnikom zaběrał a něštožkuli wot njeho a wo nim wozjewił, na př. jeho listy – bo hužel pak bjez fotokopijow, tak zo njeje žana kontrola Mětskowneho wida možna.

W l. 1940 běch 24 lět. Sym ja Mata Kosyka znał? Po mjenje haj, ale hewak ničo, hač-runjez sym hižo w léce 1930 jeho krasnu poeziju čitał a wot léta 1935 sam za serbske nowiny pisał. Nimo swojbných drje njeje ničto w Delnjej Łužicy bliši zwisk k Wjerb-

njanskemu wupućowarjej měł hač Bogumil Šwjela. Džensa móžemy wo wšelakich dubioznych wěcach wotewrjenje pisać. Dokelž su dollary bohateho Kosyka – wón je připódlu wuspěšny farmar był – pilnje přez atlantik lěta-li, je drje farar Šwjela wosebity zajim měł. Kosykwu adresu w pisanskim blidže chować.

Snadž dožiwimy hišće wobnowjenje zaběry z Kosykwym wumětskim džěłom doma a w cuzbje. Mjenujcy z čitanjom jeho basnjow bychmy najlěpje spominali na 50. jeho posmjertny. N.

*

Tak založi so tež w Chasowje 1. 12. 1955 prodrustwo typu III, to rěka, zo njewobdžěłachu jeho pódu zhrmadnje, ale mějachu tež wšón skót w zhrmadnej hródzi. Běchu to wosebje nowosydlerjo na něhdyšim knježim dworje z někak 50 ha wužitneje pódy. Nowy kolektiv drje wosebje derje njezděłaše, ale ze statnej podpěru zwrěšćić njesmědžeše. Samostatnje džěłacy ratarjo pak so ze strony stata w přiběracej měrje zarjadowachu. Mějachu čez při wobstaranju trěbnych symjenjow, hnojidłow a wumješkow. Tež traktorownje MAS nětko w přem rjědže młodym drustwam pomhachu. Za tamnych zwosta lědma hišće chwile. Mašiny k pospěšenju a wolóženju rólneho džěta njeběchu dostać. Tuž počachu tu a tam wušikni paslerjo z pomocu wjesnych rjemjeslnikow z nazběraných džěłow twarić małe traktory. Tajkemu wuwicu pak stat hnydom zadžěwa, zo tajkim jězdźidłam zapowě hamtsku dowolnosť, tak zo njesmědžachu z nimi po zjawnych pučach jězdźić. Běchu potajkim stajnemu čišćej wustajeni. Tuž tež njeje džiwa, zo počachu ratarjo do zapada čěkać přez tehdy hišće wotewrjenu hranicu w Berlinje.

Tehdyšu situaciju njech pomha wobswětlič sčěhowacy podawk: Běch tehdy wjesny předsyda VdgB (Vereinigung der gegenseitigen Bauernhilfe). Bě to nalěto 1956 abo 1957. Wot Burskeho wikowanskeho drustwa (BHG) Njeswačidło dostachmy za nalětni wusyw 30 kg džećelohow symjenja připokazane. Bě to wězo směšnje malo za 24 ratarstwow. Wěstoty dla pak wobhonič so pola prodrustwa, hač chcedža z toho mnoštwa tež swój podžěl měć. Na to mi předsyda mikotajo wuzna, zo maja z lońšeho léta hišće 50 kg na tubi stej. Běch něhdyšemu šulskemu towaršej džakowny za tajke sprawne wuznaće. Někak léto po tym twochny wony muž ze swójbu do zapadneje Němskeje, dokelž bě so mandželskej po domiznje zastyskało. Prodrustwo wobdžěłaše tehdy 56 ha wužitneje pódy. Samostatni ratarjo pak 135 ha. Mějachmy tehdy we wsy wosom koni. Wjětšina pak přahaše woły abo kruwy.

Dokelž pak so drustwa jenož pomału rozšěrjachu, rozsudzi so stat w zymje 1959/1960 ke kručišim naprawam, zo by so skónčnje dospołny přewrót docpěl. Na wyši přikaz přińdžechu do wšěch gmejnow skupiny ludži z nadawkom, ratarjow tak dołho přeswědčować a nadběhować, doniž „dobrowólnje“ do drustwa njezastupja. Běchu to zwjětša nam cuzy přistajeni ze zarjadow, džěłacerjo ze zawodow, stronscy a hinaši funkcionarojo. Tuta skupina, drje někak 20 ludži, mjenowaše so „Brigada za socialistiske přetworjenje ratarstwa“.

Z nowym položom nastachu zdobom nowe prašenja. „Kak z nimi wobchadžeć, što jim wotmołwić? Kajke argumenty mamy k ruce?“ Rozsudžichmy so, z nimi přecelnje jako čłowjek k čłowjekej wobchadžeć. Skónčnje je wjětšina z nich dostała tutón nadawk napožoženy a bu na wyši přikaz wupóslana. W mjeńšich skupinach 3–5 ludži nětk po wsy chodžo ratarjow do drustwa wabjachu. Druhdy so tež poradzi, jim wrota před nosom zawrěć. To wězo přeco móžne njebě. Tola tež na polach před nimi wěsći njeběchmy. Wšudže nas wot nuznych nalětnich džěłow wotdžeržowachu, štož nas wězo tež zamjerza. Nastajnosći mějachmy jich na šiji a so z jich napominanji rozestajeć. Lubjachu nam, jeli založimy drustwo, wšě móžne a njemóžne lěpšiny, wo kotrychž běchmy sebi jasni, zo so na dlěšu dobu dodžeržeć njehodža: mjenje dawkow, tušu milinu, niše dyrbizny produktow a wšě džěta na polach budže hłownje wukonječ technika. Dopominam so hišće na lětak, kiž do domu dostachmy. W nim so twjerdžeše, zo so w zapadze puć k wulkoprodukciji w ratarstwje přećiwu buram měri. Zeleny plan a EG stej srědkaj, z kotrymajž je zapadoněmske ratarstwo k atomarnej wójskej politice přikowane. W jedneji wosadneji wsy bě z wulkimi pismikami na scěnu napisane: „Große Schlage, lieber Bauer, sind Schlage gegen Adenauer“. Wulke zahony polow běchu potajkim morskimi přećiwu tehdyšemu zwjazkowemu kancelerjej. Tajka směšna argumentacija wězo myslaceho čłowjeka njepřeswědči. K tomu rozprawjachu nowiny a radijo wšědnje wo tym, hdze a kak wjele je druhdže ratarjow do drustwa zastupiło. Wšědna rozmołwa ludži so nimale jenož wokoło založenja drustwa plečeše. Na wjesnych zhromadźiznach mějachmy so stajnje ze samsnymi žadanjami rozestajeć. W rozsudnym času nalěca 1960 samo serbski sup. Wirth na njezdělnišich kemšach w Njeswačidle tutu temu sobu do swogeho předowanja zapřija. Rěčeše wo wot wótcow namrětych statokach, wo burskich swójbach, kiž su byli přez generacije stołpy žiweho křesćanstwa a serbstwa. Kak je bur ze swogej rolu zwjazany, kóždy hrulzik zemje znał a sebi wažil a w nadžiji na Bože požohnowanje do tuteje role wusywał, zo bychy ludžo swój wšědný chléb měli. Budže z tym w přichodže kónc? Wukorjeni nowe wažnje hospodarjenja burski staw? Budže móžno, dobre tradicije dale wobchowac? Wosobinskeje wěstoty dla bě cyłe předowanje do mikrofonu rěčał a na pask natočil.

W tutym wótrym boju skónčnje wšědnje někotre wjeski podobnje kaž twjerdžizny w bitwje „padnychu“. Štóž so spjećowaše do drustwa zastupić, bě po mjenjenju zjawneje propagandy „přećiwu postupej a měrej a podpěruje z tym wójskiskich šćuwarjow“. Potajkim hotowy zlotnik. To wězo po času tež najkručišeho zmota, a dozrawi mysl, zo drje njebudže móžno so wěcy dlěje wuwinyć.

Dnja 7. 4. 1960 bu susodny Łuh wšodrustwowa wjes. Bě tam hižo wěsty čas do toho małe, njewuznamne drustwo wostało. Po tym so nětk wšo na Chasow měrješe. Nam na šiju lažacych wabjerjow spytachmy často wotbyć z argumentom, zo mamy tu po kajkosći dosć rozdžělnu rolu, kiž so za wulke zahony njehodži. A nohcemy tola, zo bychy wunoški spadny a zastaranje ludnosće

Za naše džěci

Lube džěci!

Džensa Wam njejsym žanu stawiznu napisala. Džensa chcju, zo Wy mi stawiznu napisace. Kajku? Cyle jednorje:

Hody pola nas

Zo by Wam skerje něšto do mysli přišto, tu někotre namjety:

- Što je so Či na zaštych hodach wosebje lubiło abo što docyła njebě rjenje?
- Kak so Ty, kak so Waša swójbja přihotuje na hody?
- Kak so pola Was w cyrkwi a doma hody swječa?
- Što sej přeješ k hodam?
- Na čo so najbóle wjeseliš, hdyž na hody myslíš?

Pisać móžeće tež wo druhich wěcach, na přikład:

Hodownu bajku

Štóž chce, móže tež napisac:

Hodownu basen

Štóž hišće pisać njemóže, njech nana abo mać prosy, zo byštaj stawiznu za njeho napisaloj, abo wón njech moluje:

Hodowny wobraz

Štóž nam napisace abo namolujeće, chcemy wozjewić tu w Pomhaj Bóh. Mjez tymi, kotřiž nam něšto pósćelu, budžemy wulosować myto.

Tuž: Nječakajće, ale sydnice so bórže a pisajće a molujće za nas. Připisajće mjeno a starobu a pósćelće wšo na:

T. Malinkowa, Gröditz/Hrodzišćo č. 68, 8601.

Na prawje wjele hodowných stawiznow, bajkow, basnjow a wobrazow čaka Waša.

T. M.

*

Socialistiske nalěčo

(Pokročowanje)

Po lětach so we wšelakich wjeskach počachu založować prodrustwa, a to zwoprědka małe. Běchu to hustodosć ratarjo, kiž sebi ze swójbnych abo hospodarskich přičin drugeho wupuća njewědžachu. Jenož zrědka běchu to ludžo, kiž běchu wo prawosći noweho puća pólnje přeswědčeni. Nimo toho njebě wšak tež dopokazow, zo je to nowe wopačne. Tuči „pućrubarjo toho noweho“, kaž so w nowinach slawjachu, běchu přede wšěm nowosydlerjo na něhdyšich knježich dworach, kiž běchu z rólneje reformy pódu dostali. Či nječujachu so hustodosć tak z pódu zwjazani kaž dołho zasydleny wjesny ratar na zdžědženym, namrětym statoku. Nimo toho njeje tež kóždy kmany, tež něhdyši džěłacer na knježim dworje nic přeco, samostatne ratarstwo nawjedować, dokelž bě zwučeny, sebi trěbne džěło kazać dać.

so na to wašnje wohrozylo. Skončnje zwoła so tež w Chasowje dalša zhromadźizna. Přeprošenje dósta kóždy pisomnje z podpisom wjesnjanosty a woneje brigady. Tuž njezamó so nichtó na to powołać, zo njeje wo tym wědzał. Z kónca lěta 1959 njemějachmy wjace wjesnu korčmu. Tuž so zhromadźizna nad něhdyšej delencu knježeho dwora wotmě. Nichtó sebi njezwěri doma wostać derje wědzo, zo tu druheho wupuća njeje. Běchmy wšak tež mjez poslednimi we wokrjesu. Nimo wjesnjanosty běchu někotři člonono „brigady“ přítomni. Wulkich řečow a diskusijow njeběše. Běchmy wšak so w zařiznych tydzenjach dosć dokładnje wurěčowali. Wšitycy někak hłowu wěšachu. Nalada bě podobna na pohrjeb. Załoženiski protokol mějachmy hotowy napisany sobu. Je so tež lédma što prašal, što je w nim napisane. Skončnje kóždy podpisa. Njewěm wjace, što je přeni był. Wěm pak, zo někotrym ruka třepotaše. Tak bu Chasow 12. 4. 1960 wšodrustwowa wjes. Nětk mějachmy drustwu hišće mjeno dać. Rozsudźichmy so za neutralne „Při winicy“. Podachu so potom namjety za předsydstwo. Tež tute bě bórže wuzwolene. Špak jenož bě, zo nichtó nochcyše předsyda drustwa być. Kóždy namjetowany sebi druhu wurěč wumysli. Cyła wěc poča tajka wostudła čahańca być. Tuž so skradžu ze zhromadźizny zhubich. Přichodny dzeń zhonich, zo njeje so nichtó za předsydu zwólniwy wuprajil. Tak je wjesnjanosta dyrbjal kwěćel zaso sobu domoj wzać, kiž chcyše předsydu jako gratulaciju přepodać.

*

Cyrkwinska chorhoj na wěži Michalskeje cyrkwyje w Budyšinje foto: Lehmann

Přispomnjenčko

Wčera běch na zhromadźiznje, kotraž so z přichodom cyrkwyje zaběraše. Z toho, štož sym tak slyšal a štož mějach za wažne, chcu Wam tu něšto podać.

1. Cyrkej ma tež w přichodže při Božim słowje a pola knjeza cyrkwyje, Jězusa Chrystusa, wostać. Je to zakład našeje cyrkwyje, kotryž so njemóže wot čłowjekow přeměnić; tež hdyž so wobstejnosć přeměnja.

Po založenju drustwa začahny zaso wěsty měr do wsy. Brigada bě swój zaměr w hru- bym spjelniła a so ze wsy zhubi. Zwostašaj jenož dwaj jako „skrućenska brigada“ (Festigungsbrigade). Měještaj nad tym stražować, zo njeby nowopječene drustwo zaso rozpadnyło, a nimo toho měještaj dale za předsydu pytać. Nowopječeni drustwownicy wšak sebi z tym nuzne nječinjachu. Kóždy zaso swoje pola a łuki dale džětaše, jako njeby so ničo stało. Tež žně kóždy do swojeje brožnje chowaše. Štož bě wusywał, wšak měješe tež prawo žnjeć. Jenož wuzwolene předsydstwo so po wěstych wotstawkach na prašenje brigady schadzowaše ze zaměrom, drustwo skončnje džěłokmane sćinil. Tajke posedženja běchu druhdy tež zwjazane z wótrymi rozestajenjemi, za tym hač běchu prošeni abo njeprošeni hosćo přítomni. Sta pak so tež, zo běchu to bjesadne wječory „z wuhódnoćenjom nazhonjenjom“. Člonaj brigady wšak běštaj proprawom rozumnaj čłowjekaj. Při wšěm pak so žadyn předsyda njenamaka.

Njedźiwajcy wšeho poča situacija za nas być kritiska. Žně běchu dochowane. Nazyma so bližeše, a pola mějach so za nowy wusyw přihotować. W statokach kopjachu so wulke hromady hródného hnoja, kiž mějach so na pola zwozyć. Ale hdže z nim, hdyž drustwo nima džěłokmane nawjednistwo? A dokelž so w tym nastupanju ničo njehibaše, počachu ratarjo zwólniwość wuprajować, swoje pola po zwučenym dotalnym wašnju dale džětać. Na to wjesnjanosta hrožeše, zo tajke pola wot MAS přeworać da.

*

2. W cyrkwi smy z druhimi křesćanami zwjazani, kiž tež do našeho wuspraw- njenja přez Chrystusa wěrja. We wšela- kich druhich prašenjach móžemy wšela- keho mēnjenja być – a tola wostanjemy zwjazani. „Štož wěmy, je njecyće“, praji japoštoł Pawoł, a to rěka, zo ma kóždy z nas hinaši wid na samsnu wěrnosć.

3. Cyrkej ma tež w přichodže Bože słowo kóždemu připowědać a nic jenož tym, kotřiž k cyrkwi słušeja. Tutón nadawk mamy wot našeho Knjeza, kiž je prajil: „Dziće a činiće za mojih wučobnikow wšitke ludy.“ Do tutech ludow słušeja tež Serbja a Němcy w našej wokolinje.

4. Cyrkej so tež w přichodže nima statej podwolić; ale wona tež nima zasadnje přećiwo statej stać. Tam, hdžež je to móžno, podpěra cyrkwej na swoje wašnje stat (na př. so zasazuje za sprawnosć, měr a swobodu). Hdžež to móžno njeje, njemóže cyrkwej mjelčeć, ale ma swoju kritiku wuprajil.

Chcemy zhromadnje na to džiwać, zo cyrkwej tež w přichodže Chrystusowa wosada wostanje. S. Albert

*

Gerat Lazar

Dopomnjenki serbskeho fararja

Mam před sobu knihu ze Serbskeje ludoweje knihownje č. 33, Awgust Sykora „W Malešecach před 100 lětami. Dopomnjenja stareho serbskeho fararja“ (w Budyšinje wudata 1936). Tam steji na str. 28 sč.: „Kaj- ka rjana běše njedžela w Malešecach. Nje-

Hrožeše so tež, zo nam cuzeho do wsy sadza, jeli so ze wsy nihtó za předsydu njenamaka. Nimo toho so poča po wsy rozšěrjeć powěšć, zo je pječa tola wěsty wjesnjan zwólniwy, funkciju předsydu nastupil. Tutón pak njeby dowěru wjetšiny sobustawow měl.

Tuž poča nam switać, zo njehodži so wobeńć druha kroćel, hdyž smy w nalěcu přě- nju sćinili. Po dolhim přemyslowanju w předsydstwje so dojednachmy, zwołać zhromadźiznu sobustawu a na nej ze swojeje srjedźizny předsydu wuzwolić. Jako wuměnjenje sebi žadachmy, zo ani wjesnja- nosta ani skrućowanska brigada nima na zhromadźiznje přítomna być. Chcychmy dospołnje mjez sobu być. Funkciju předsy- dy měješe tón přewzać, kiž při tajnej wólbje najwjace hłosow dóstanje. Tak bu ratar M. Feister 19. 9. 1960 za předsydu drustwa wuzwolony. Samsny wječor wuzwoli so tež pólny brigaděr. Nichtó jimaj zbože do za- stojnstwa njewupřa. Tež kwětkidawanje wuwosta. Wšo měješe chutny, wěcowny raz, dokelž kóždy wopřimny, zo njebudže spo- čatk noweho hospodarjenja jednory.

Z tym bu drustwo džěłokmane. Nazajtra poča pólny brigaděr wšědnje po wsy cho- dźić, zo by kóždemu swój nadawk zdžělil. Přenje drustwowe džěto bě přihotowanje role za rěpik na „Nowych polach“. Su to za- hony južnje wsy w směrje k starej chójnje. Běchmy prodrustwo typy I, to rěka, jenož pola so zhromadnje wobdžěłachu. Wšón skót kóždy sam dale wobstara. K zjedno- čenju wobedu drustwo we wsy dóndže hakle za něšto lět. A. Grofa

*

dželu džěchu wšitycy muscy z našeho kubła kemši, wot žónskich pak přeco polojsa. – Kóždu njedželu běše cyrkwej z ludźimi nabita poľna.“

Jako přińdžech před 55 lětami do Mina- kaľa, sym hišće něšto z toho nazhonil. Přeco bě cyrkwej poľna serbskich kemšerjow, chiba- zo mějachmy runje 1. njedželu w měsacu, potom běchu serbske kemše druge w 10 hodž. Ale w ½ 9 hodž. na dalšich njedžel- skich dnjach přińdže wjele serbskich kem- šerjow w lětach 1935–1940. To rěka 1939/40 běše mjenje muži, dokelž běchu mnozy we wójnje.

Ale tež hišće 20 lět pozdžišo, jako 1958 přińdžech do Bukec, běše najprjedy wopyt serbskich kemšow hišće spokojacy. Na Třoch kralach měješe farar Pawoł Albert z Malešec tu předować. Wón sebi mysleše, zo 6. januara na wšědnym dnu wjele nje- přińdže, a bě překwapjeny, zo bě wosadna žurla poľna, a ta ma wokoło 80 městnow.

W Minakale mějach tež dwoje džěćikem- še, jedne njedželu serbske a druge němske. Serbsce konfirměrowal sym hišće w léce 1940, a to na wosebitych kemšach. runje kaž mějach rzyz serbske paćerje, na kotrychž so wobdžěli při spočatku hišće 15–20 % wšěch paćerskich džěću. A to wšitko hišće w času, jako fašisća knježachu.

Wězo běchu serbscy starši, kiž njerěča- chu wjace w maćersćinje ze swojimi džěć- mi, a spěchowachu proces přeměńčenja, štož běše so hižo započalo w dwacetych lět- tach. Ale kajku hubjenu němčinu tajke džěću rěčachu! Ja so w Minakale něhdy maľu holčku ze serbskeje swójby wopra- šach: „Frierst du?“ A ta wotmoľwi: „Mir is ock kalt uff de Beene“, štož běše direktny

přeložk serbskeho: „Mi je jenož zyma na nohi.“

Jako přińdžech do Bukec, mějachmy tu 1958 hišće jednu skoro ryzy serbsku wjes, mjenujcy Wysokej pola Rachlowa, wothladane wězo wot přesydlencow, kiž pak runje tam wulki wliw njemějachu. Wězo, jedyn bur běše so woženil z přesydlerku, a jeju džěći běchu němске.

Haj, ta wulka škoda a spěchowanje přeměnenja běchu tamni přesydlerjo ze Šleziskeje a ze Sudetow, kotrychž běchu wězo burja přijeli do swójbow. Ja porěčach tehdom krótko po wójnje wo tym problemje z tehdomnišim serbskim krajnym radzićelom, z dr. Cyžom. Wón mi praješe, zo běše wón sowjetskeho komandanta na tutón strach skedźbnil, ale tón jemu wotmołwi: „Serbja su runje kaž Němcy wóynu zawinowali, a z tamnymi ma so runje tak wobchadźeć kaž z Němcami.“ Wón njeměješe žane dorozumjenjenje za situaciju mjez Serbami.

W Hodziju sym ja 1954 hišće raz serbsce konfirměrował, třoch hólcow, ale na němских kemschach, jenož ze serbskim žohnowanjom a ze serbskim hronom.

Bolacy za mnje běše fašistiski ćišć. Wězo njebě ani serbska rěč ani serbska Boža služba zakazana, ale jasne dosć so praješe, zo běše wšitko to njewitane.

Dobry kontakt mějach tehdom z wědomym Serbom, to bě Jurij Šewčik z Komorowa pola Rakec, serbski prócowar a ludowy basnik, tež přeswědčeny křesćan. Wón chodžeše porjadnje kemsji pak do Łaza k fararjej Jurjej Malinkej pak ke mni do Minakala, dokelž běchmoj wobaj člonaj wuznawarskeje cyrkwy a horliwaj Serbaj. Do Rakec njehodžeše, dokelž tamniši farar Riota bě Němski křesćan.

1926 běše Riota tež jako horliwy Serb do Rakec přišoł. Poprawom běše tam postajeny farar Gerhard Rjenč, pozdžišo w Barće. Ale toho Rakečenjo wotpokazachu a jemu při započatku tam cyrkej zamknychu. Woni sebi Riota wunuzowachu. Tón chcyše tehdom tež horliwy Serb być. A Jurij Šewčik mi powědaše, zo běše při zapokazanju na zahorite wašnje předował wo bibliskim teksće ze Zjewjenja swj. Jana a wosadže přiwołał: „Ty, serbski ludo, dźerž, štož ty maš, zo by nichto twoju kónu njewzał.“ Wón to tehdom počahowaše na rěč a narodnosć. Džesać lět pozdžišo přińdže tón Riota ke mni do Łupoje a rěčeše ze mnu jenož němске. Wón přinjese mi němsko-křesćanske cyrkwinske łopjenko, kotrež wězo njejsym ženje rozdžělił, dokelž my družu mějachmy „Christusbote“, kotryž wudawaše tehdom Max Müller w Kamjenicy, hdžež je džensa hišće wulka křesćanska kniharnja z tutym mjenom. Riota je potom docyla šoł ze služby ewangelsko-lutherskeje cyrkwy w Sakskej.

Ale štož chych powědać: Tamny Jurij Šewčik mje jednoho dnja prošeše, hač njebych chcył w Komorowje přednošk dźeržeć wo 4. kazni. Wězo sym připrajil. Na to přińdže list z Drježdžanskeho krajneho cyrkwinskeho zarjada, zo tutón přednošk njeje po zmysłu „spokojenja“ a zo dyrbjaju jón wotprajić. To wězo njejsym činił, ale sym jón dźeržal pod kontrolu policista w ciwilu, kiž serbsce móžeše. Po wójnje namakachu akty, z kotrychž wuńdže, zo plaća ja jako „fanatiski Serb“ a zo měješe „gestapo“ nadawk, mje stajnje wobkedźbować.

To wjedžeše tež k tomu, zo dyrbjach w januarje 1941 serbsku domiznu wopušćić. Znete je, zo běchmy w Sakskej štyrjo duchowni, kotrychž to potrjehi. To běchu nimo mje hišće farar Mjerwa z Bukec, farar Kapler z Michalskeje wošady a farar Wirth z Budyšinka.

Modus wotstronjenja běše tajki: Kóždy bu jednotlivje w nowemburu 1940 do Drježdžan skazany, a tam na krajnocyrkwinskim zarjedže prošachu nas, našu wosadu wopušćić a sej nowe farske městno pytać. A při tym přeradzichu nam, zo dyrbjachu tak jednac po wyšej prikazni (Reichskirchenminister Kerrl a Reichsführer SS za tym stejesta). My znaprěćiwichmy, zo njebychmy měli přičiny, wosadu wopušćić. A na to scěhowaše přesadjenje. To měješe cyrkwinsko-zakonse swoje čezje. Dokelž po starym prawje wobsteješe zasadnje „die Unversetzbarkeit der Pfarrer“.

Ale DC-wjednistwo běše nowy zakon tworilo, po kotrymž bě možno, fararja z jeho wosady wotwołać, hdyž sebi to žadaše „die planmäßige Ansetzung der Pfarrer“. Na tón wukaz so powołaču; wyši cyrkwinski rada dr. Thomas pak praješe, zo to w tym padže njetrjehi, „denn bei uns handle es sich nicht um eine planmäßige Ansetzung, sondern um eine planmäßige Absetzung“. 14. decembra 1940 dostach prikaz, zo mjach 1. januara w Jöhstadt w Rudnych horach započeć.

Jako prjedawšemu měščanej mi nadpadže, kak přiwerliwy běše tehdom serbski lud, tež wědomi křesćenjo. Tak dyrbjach na to hladać, zo, hdyž padže na jedyn dzeń pohrjeb a wěrowanje, běše najprjedy pohrjeb a potom hakle wěrowanje. Přetož kwasarjo njesmědzachu nimo wotwřjehene rowa hić, přetož potom dyrbjese jedyn z młodeho pora bórže wumřeć, dokelž by zly duch z hłubiny wušol a sej jedyn wopor žadał. To bě do wójnje w Minakale. Tam bě jednu njeźelu w dwěmaj wěrowanje postajene a k tomu přińdže potom hišće pohrjeb, kotryž postajich na třoch. Kwasarjo pak nječinjachu sobu a žadachu sej, zo běše wěrowanje hakle w štyrjoch!

Ale tež hišće po wójnje namakach přiwerliwje natožki, tak w Minakale, zo sej žadachu wot kěbětara wósk wot wołtarnych swěčkow jako „medicinu za džěći“. A jedna Bukečanska swěrna serbska kemserka žadaše sebi přeco chlěb wróćo, kotryž běše žnjowu džakny swjedžen do cyrkwy přinjesta. Přetož tutón chlěb wot wołtara běše „poswjećeny“ a přiłubi zbožo.

Jedne hišće na kónce. Jako přińdžech 1934 do Łupoje jako jedyn, kiž běše hakle serbsku rěč nawuknył, mózach serbsce lěpje rěčeć hač rozumić, přetož ludžo hinak powědachu, hač běch po pismiku wuknył. Z toho scěhowaše druhdy wopačne dorozumjenje. Na přikład wopytach serbsku swójb, hdžež bě młoda njeźelnica, a ja so jeje woprašach: „Kak so wam dže?“ Na to wona: „Nó, ganz gut.“ Ja sej myslach, zo chce němске ze mnu rěčeć, a jako potom tak dale powědach, wona zaso serbsce rěčeše. A ja njewědzach, zo běše „nó, ganz gut!“ dobra serbsčina.

Na kónce hišće jedne wašnje, kotrež so mi lubješe. Přeco, hdyž słowo „Jězus“ wuprajach, pochilachu žony na kemschach hlótu.

Jubilej w Rakecach

Lěta mamy lěto rōčnicow w Rakecach. W lěću swjećeše wohnjowa wobora; železniska čara mjez Budyšinom a Rakecami wostej sto lět; a – to potrjehi nětko našu wosadu – lěta je 300 lět, zo so wjelbowany džěl cyrkwy, tam hdžež wołtar stej, tak dotwari, kaž jón džensa hišće dožiwimy.

Wězo, tam, hdžež džensa cyrkej stej, běše drje tež před nimale 800 lětami Boži dom. A dlěje hač 300 lět, mjenujcy nimale 350 lět, móže so Rakečanska wosada ewangelska serbska wosada mjenować.

Na tute zawěšće zajimawe stawizny chce wosada zhromadnje z hosćimi na wšelake wašnje mjez 3. 11. 1990 a 9. 11. 1990 spominać. Zajimcam posrědkujemy program, hdžež drje tež prašenja přitomosće a přichoda wosady so zamjeljeć njebudu: sobotu, 3. 11. 1990

- popołdnjo za džěći, wječor z džiwadłowej skupinu z Lipska njeźelu, 4. 11. 1990
- swjedzenske kemše (kermuša) srjedu, 7. 11. 1990
- přednošk wo cyrkwinskih stawiznach (wyši cyrkwinski rada V. Kreß) pjatk, 9. 11. 1990
- swjedzenski wječor z hudźbu a přednoškom wo stawiznach Božeho domu a wosady. M.

Přeprašujemy

4. 11. – 21. njeźela po swjatej Trojicy
10.00 hodž. kemše w Budyšinje na Michalskej (Albert), w samsnym času Boža služba za džěći

12.25 hodž. nutrnosć w rozhłosu
13.30 hodž. kemše w Budestecach (Albert)

11. 11. – Dopředposlednja njeźela w cyrkwiskim lěće

10.00 hodž. kemše w Husce (Albert)
14.00 hodž. serbske popołdnjo we Łazu (J. Lazar)

18. 11. – Předposlednja njeźela w cyrkwiskim lěće

8.30 hodž. kemše w Minakale (Feustel)
8.30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (Malink)
10.00 hodž. kemše w Hrodzišću (Malink)
12.25 hodž. nutrnosć w rozhłosu
14.00 hodž. delnjoserbske kemše w Popojcach

14.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Janskej cyrkwi we Wojerecach (J. Lazar), po tym serbske popołdnjo z džiwadźelnikami Němsko-Serbskeho ludoweho džiwadła

2. 12. – 1. njeźela w adwencie

10.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje na Michalskej (Albert), w samsnym času Boža služba za džěći
12.25 hodž. delnjoserbska nutrnosć w rozhłosu
13.30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Budestecach (Albert)

Pomhaj Boh, časopis ewangelskich Serbow. Rjaduje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. – Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin, Sukelnska 27. Redaktor a skazanki: sup. Siegfried Albert, Serbski kěrchow, 8600, Budyšin, tel. 4 22 01. – Čišć: Nowa Doba, čišćerňa Domowiny w Budyšinje (III-4-9-1041/90). – Wuchadza jónkróć za mjesac. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Sp. Bautzen 4962-30-110. –